

نگرش‌ها و کنش‌های اعتقادی-اخلاقی مؤثر بر زندگی زناشویی زوج‌های هر دو شاغل

دکتر روح اله رحیمی^{۱*}، دکتر فرحناز جلوپاری^۱، دکتر فاطمه جلوپاری^۱، مهین میرزایی^۲

۱. گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۲. گروه روانشناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بروجرد، بروجرد، ایران.

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۶/۱۶، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۸/۱۴)

چکیده

زمینه: نگرش‌ها و کنش‌های اعتقادی و اخلاقی در روند زندگی زناشویی تأثیر داشته و گاه موجب تسهیل و گاهی نیز سبب بگریختن شدن روابط زناشویی می‌شود. هدف پژوهش حاضر، کشف نگرش‌ها و کنش‌های اعتقادی-اخلاقی مؤثر بر زندگی زناشویی زوج‌های هر دو شاغل بود.

روش: این مطالعه با رویکرد کیفی و با استفاده از روش پدیدارشناسی تفسیری انجام شد. جامعه آماری در پژوهش حاضر تمام زوج‌های هر دو شاغل دارای رضایت و تعارض زناشویی شهر نورآباد بود که از میان آنان، پژوهشگران ۱۲ زوج شاغل دارای رضایت زناشویی (که ضمن اذعان خود به برخورداری از رضایت زناشویی در پرسشنامه‌ی *Enrich* نمره بالاتر از ۱۶۱ که نشانگر رضایت زناشویی زیاد و فوق‌العاده است، کسب کرده باشند) و ۱۲ زوج شاغل دارای تعارضات زناشویی (بر اساس اذعان آنها به داشتن تعارضات زناشویی و نمره‌ی بالا در پرسشنامه‌ی *MCQ*) را با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب کرده و مورد مصاحبه قرار دادند. برای کدگذاری و تحلیل داده‌ها از روش دیکلمن، آن و تانر و نرم افزار *MAXQDA12* استفاده شد.

یافته‌ها: تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها منجر به شناسایی ۲ درون مایه اصلی شامل آفت‌های اعتقادی-اخلاقی (با درون مایه‌های فرعی: آفت‌های اعتقادی و آفت‌های اخلاقی) و ثمره‌های اعتقادی-اخلاقی (با درون مایه‌های فرعی: ثمره‌های اعتقادی و ثمره‌های اخلاقی) شد.

نتیجه‌گیری: مرور تجارب زیسته زوج‌های هر دو شاغل در این پژوهش نشان داد که نگرش‌ها و کنش‌های اعتقادی-اخلاقی زوجین نیز با تأثیرپذیری از اشتغال همزمان زوج می‌تواند رضایت و تعارضات میان زوج هر دو شاغل را تحت تأثیر قرار دهد.

کلیدواژه‌گان: تجارب زیسته، زوج‌های هر دو شاغل، کنش‌ها و نگرش‌های اعتقادی-اخلاقی، رضایت زناشویی، تعارضات زناشویی

سر آغاز

در زندگی این گونه زوج‌ها، زنان برای توازن هویت، قدرت، جایگاه و مسئولیت در نقش‌های خانوادگی اغلب با همسرشان در تعارض بوده و این موجب تنش و فشار در روابط زوجی می‌شود (۴). وضعیت زوج‌های هر دو شاغل در جوامع در حال گذار مانند ایران، که زوجین از یک سو مجبورند نقش‌های سنتی خود در خانواده را حفظ کرده و در عین حال باید به شغل و نیازهای حرفه‌ای شان پاسخ دهند، با دشواری و چالش‌های بیشتری همراه است (۵). یکی دیگر از عواملی که در زندگی زوج‌های هر دو شاغل، روابط زوجین و رضایت و تعارض ناشی از آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد، کنش‌ها و نگرش‌های اعتقادی^۲ و اخلاقی^۳ است. اعتقاد در لغت به معنای استوار کردن پیمان و عهد بستن است و

مفهوم زوج‌های هر دو شاغل^۱ برای اولین بار توسط راپاپورت و راپاپورت در سال ۱۹۶۹ استفاده شد و این عنوان به زوج‌هایی اطلاق می‌شود که هر دو شغل دارند و به صورت همزمان درگیر مسئولیت‌های مربوط به محل کار و خانواده هستند (۱). محبوبیت این نوع سبک زندگی روز به روز افزایش یافته و با تغییر نقش‌های جنسیتی، این نوع زوج‌ها عمومیت پیدا کرده‌اند (۲). زوج‌های هر دو شاغل به طور فزاینده‌ای با تقاضاهای نقشی متفاوت و حتی متناقض در محل کار و خانواده مواجه‌اند. تنش مستمر در این نوع سبک زندگی خانوادگی از پیامدهای چنین وضعیتی است (۳). در زندگی زوج‌های هر دو شاغل، کمیت و کیفیت رضایت و تعارض زناشویی نسبت به خانواده‌های سنتی یا تک شاغل، وضعیت متفاوتی پیدا می‌کند.

نویسنده مسئول: نشانی الکترونیکی: Rohollahrahimi02@gmail.com

اعتقادات دینی در اصطلاح یعنی آنچه از نظر دینی باید بدان معتقد بود (۶). اخلاق نیز از واژه‌های یونانی به معنای اخلاقیات^۴ یا منش و خصیصه اخذ شده است. اخلاق، هنجارهای مورد قبول جامعه است که نشان دهنده‌ی درستی یا نادرستی رفتار افراد است. اعتقادات و اخلاق رابطه‌ای تنگاتنگ با هم دارند. اخلاق اگر مورد توجه انسان قرار گیرد، او درک درست و کاملی از زیبایی‌ها و خوبی‌ها خواهد داشت و در آن صورت شیرینی و لذت پیام و دعوت انبیا الهی را که منطبق بر فطرت انسان می‌باشد، به راحتی می‌چشد و همین درک و احساس لذت، موجب تحقق شوق نسبت به دین گردیده و آنگاه این شوق باعث پذیرش اعتقادات دینی می‌گردد. یکی دیگر از وجوه بررسی رابطه اخلاق و اعتقادات دینی به لحاظ رفتاری است. در این وجه، دیدگاه‌های مخالف و موافقی وجود دارد. مخالفان معتقدند که صرف الزامات اخلاقی برای انجام عمل اخلاقی کفایت می‌کند. در مقابل، موافقان معتقدند که به دلایل متعددی رفتار اخلاقی^۵ وابسته به اعتقادات دینی است و اعتقادات دینی در ایجاد انگیزه برای رفتارهای اخلاقی مؤثر هستند (۷). در هر صورت در هر عرصه‌ای که انسان دست به رفتار و فعالیت می‌زند، بدون تردید ارزش‌های اعتقادی و اخلاقی سهم قابل توجهی را در جهت‌دهی رفتار وی ایفا می‌کند. تغییر ارزش‌های اعتقادی و اخلاقی^۶ در قلمرو خانواده، این نهاد بنیادین اجتماع را با مسائل و بحران‌های گوناگون مواجه کرده است (۸). نگرش‌ها و کنش‌های اعتقادی و اخلاقی به صورت خودآگاه و یا ناخودآگاه در روند زندگی زناشویی، گاه موجب تسهیل روابط و گاه سبب بغرنج شدن آن می‌گردد. در این فرآیند پیچیده، هر یک از زوجین با توجه به شرایط، راهبردهای خاصی را برای قابل قبول کردن وضعیت زندگی زناشویی به کار می‌گیرند. موفقیت و یا ناکامی زوجین در کاربست این راهبردها، احساس رضایت و یا ناراضی‌داری درونی آنها را از رابطه با همسر در برهه‌های مختلف زندگی رقم می‌زند (۹). این امر در روابط زوج‌های هر دو شاغل که به سبب در هم تنیدگی مسائل کاری و خانوادگی، روابط متنوع و پیچیده‌تری با هم دارند، محسوس‌تر به نظر می‌رسد (۵). اشتغال زنان در این نوع سبک زندگی باعث تأثیر در ابعاد مختلف خانواده و به خصوص روابط اخلاقی می‌شود (۱۰). در یک مطالعه کیفی با مرور تجارب زیسته زوجین از خوشبختی در ازدواج‌های پایدار با استفاده از رویکرد پدیدارشناسی، ۱۴ زوج را که احساس خوشبختی می‌کردند از طریق مصاحبه عمیق و اکتشافی، مورد مطالعه قرار دادند. تحلیل داده‌های به دست آمده از این مطالعه کیفی، منجر به شناسایی پنج مضمون اصلی شد که یکی از مضامین اصلی مستخرج، عوامل معنوی و اخلاقی بود (۹).

در یک پژوهش کیفی دیگر از نوع پدیدارشناسی، ۱۶ نفر از مردان و زنان طلاق گرفته شهر اصفهان را جهت دستیابی به عوامل فرهنگی زمینه‌ساز اختلافات زناشویی و طلاق مورد مطالعه قرار دادند. عوامل شناسایی شده در این مطالعه شامل چهار زیر مجموعه شد که مهم‌ترین آن عدم پایبندی به ارزش‌های مذهبی و اخلاقی (کم‌رنگ شدن ارزش‌های اخلاقی - دینی و عدم پایبندی به آنها در ارتباط با جنس مخالف) بود که در بروز اختلاف زناشویی و طلاق مؤثر بودند (۱۱).

جستجوی نویسندگان مقاله حاضر در منابع پژوهشی نشان داد تا کنون در ایران و حتی خارج از کشور، پژوهش کیفی خاصی برای کشف تجارب زیسته‌ی زوج‌های هر دو شاغل از نگرش‌ها و کنش‌های اعتقادی - اخلاقی مؤثر بر زندگی زناشویی زوج‌های هر دو شاغل انجام نشده است. از آنجایی که تعداد این نوع زوج‌ها به طور روزافزونی در حال افزایش است، از این رو پژوهش پیرامون عوامل مؤثر بر رضایت و تعارضات زناشویی این گونه زوج‌ها سودمند است. از این رو هدف پژوهش حاضر پرداختن به خلأ پژوهشی ذکر شده و شناسایی نگرش‌ها و کنش‌های زوج‌های هر دو شاغل از عوامل اعتقادی - اخلاقی مؤثر بر زندگی زناشویی است.

روش

از آنجا که هدف اصلی این پژوهش، استخراج عوامل اعتقادی - اخلاقی مؤثر بر زندگی زناشویی از نقطه نظر زوج‌های هر دو شاغل بود، لذا ورود به درون تجارب زیسته‌ی زوج‌های هر دو شاغل مستلزم اتخاذ روشی بود که قادر به انجام چنین کاری باشد. از این رو از روش پدیدار شناسی تفسیری استفاده شد. جامعه مورد مطالعه این پژوهش در گروه زوج‌های هر دو شاغل دارای رضایت زناشویی، کلیه زوج‌های هر دو شاغل دارای رضایت زناشویی در شهر نورآباد در سال ۱۳۹۹ بود که دارای ازدواجی با بیش از ۵ سال دوام و حداقل یک فرزند بودند؛ تنها یک بار ازدواج کرده و به فهم ماهیت و معنای تجربه خویش علاقه مند بوده و ضمن اذعان خود به برخورداری از رضایت زناشویی، در پرسشنامه انریچ (فرم ۴۷ سوالی) نمره بالاتر از ۱۶۱ که نشانگر رضایت زناشویی زیاد و فوق‌العاده است، کسب کرده باشند. دیگر ملاک‌های ورود در این گروه، حداقل مدرک تحصیلی دیپلم، حداقل ۳۰ سال سن و داشتن کار تمام وقت بود. در این بخش از پژوهش از راهبرد نمونه‌گیری هدفمند و روش گلوله برفی جهت انتخاب نمونه‌ها استفاده شد. به همین منظور، اولین زوج هر دو شاغل دارای رضایت زناشویی به طور هدفمند انتخاب شده و سپس از آن زوج خواسته شد که زوج دیگری را که دارای ملاک‌های این پژوهش و مایل به همکاری باشند، معرفی کنند. این روند تا دستیابی به تعداد زوج‌های موردنظر، جهت اشباع مقوله‌های قابل شناسایی، ادامه پیدا کرد. از آنجایی که ملاک اندازه نمونه مورد مطالعه، به اشباع رسیدن داده‌های به دست آمده بود، بعد از مصاحبه با ۹ زوج دارای رضایت زناشویی، داده‌ها به اشباع رسید؛ اما جهت حصول اطمینان، مصاحبه‌ها تا ۱۲ زوج ادامه پیدا کرد. جامعه مورد مطالعه‌ی زوج‌های متعارض هر دو شاغل نیز کلیه زوج‌های هر دو شاغل دارای تعارض زناشویی بود که در بازه زمانی چهار ماهه (آبان تا بهمن سال ۱۳۹۹) به کلینیک مشاوره خانواده آفق (شهر نورآباد) مراجعه می‌کردند. نمونه‌گیری در زوج‌های هر دو شاغل متعارض نیز به صورت هدفمند و در دسترس انجام گرفت. این زوج‌ها بر اساس اذعان خود به داشتن تعارض، نمره‌ی بالا در پرسشنامه تعارضات زناشویی (نمره خام ۱۸۷ و بالاتر به دست آمده از آن، که نشان دهنده‌ی تعارضات شدید و یا روابط شدیداً آسیب‌پذیر است)

آنها در دامنه‌ی ۱۵۰ تا ۱۸۶ قرار گیرد، دارای تعارض بیش از حد بهنجار و نمره خام ۱۸۷ و بالاتر دارای تعارض شدید و یا روابط بسیار آسیب پذیر هستند. این پرسشنامه از روایی محتوایی خوبی برخوردار است. در مرحله‌ی تحلیل محتوای پرسشنامه، پس از اجرای مقدماتی و محاسبه‌ی همبستگی هر سؤال با کل پرسشنامه و مقیاس‌های آن، به دلیل همبستگی مناسب تمام سؤالات، هیچ کدام از سؤالات آن حذف نشد (۱۲).

در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌ها، از مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد. در این مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، زوج (زن و شوهر) شرکت کردند. این نوع مصاحبه که در آن دو نفر مانند زوج شرکت می‌کنند و به سؤالات باز مصاحبه کننده پاسخ می‌دهند، مصاحبه دوتایی یا مشترک نامیده می‌شود (۱۱). مصاحبه‌های زوجی در دامنه‌ی زمانی ۳۵ تا ۴۶ دقیقه، متناسب با خلق، آستانه تحمل و علاقه شرکت کنندگان انجام شد. به منظور دسترسی به ادراک و تجارب زیسته مصاحبه شونده‌ها، در تدوین طرح سؤالات مصاحبه نیمه ساختاریافته زوجی از رویکرد سه‌گانه به مصاحبه پدیدارشناسی (۱۳) الگوبرداری شد. هدف از رویکرد سه‌گانه این است که شرکت کنندگان، تجارب خود را بازسازی کنند، آن را در زمینه‌ی زندگی خود قرار داده و معنای آن را بازتاب دهند. مهم ترین سؤالات مصاحبه شامل موارد ذیل بود: اخلاق چه تأثیری در روابط زناشویی زوجین شاغل دارد؟ اعتقادات (مذهبی) چگونه می‌توانند رضایت یا تعارض زناشویی میان زوجین شاغل را تحت تأثیر قرار دهد؟ در مواقع لزوم جهت عمیق‌تر شدن مصاحبه و برای دستیابی به جزئیات بیشتر و دقیق‌تر، سؤالات کاوشی مانند "منظورتان کدام خصیصه اخلاقی یا اعتقاد مذهبی است؟" یا "می‌توانید منظورتان را واضح‌تر بیان کنید؟" یا "لطفاً مثالی از تجربه خودتان بیان کنید" مورد استفاده قرار می‌گرفت. آخرین سؤالات در پایان هر مصاحبه این بود: "دوست داشتید چه چیزی از شما بپرسم که به درک ما از نگرش‌ها و کنش‌های اعتقادی و یا اخلاقی مؤثر بر زندگی زوجین شاغل کمک می‌کند؟". توالی سؤالات برای زوج‌های شرکت کننده مشابه نبود، زیرا فرایند طرح سؤالات به فرایند مصاحبه و پاسخ‌های هر زوج بستگی داشت. برای تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، از روش دیکلمن، آلن و تانر (۱۴) که دارای ماهیت تیمی بوده و در پدیدارشناسی تفسیری مرسوم است، استفاده شد. بر مبنای این روش تحلیل (۱۵)؛ در پژوهش حاضر برای رسیدن به هدف، هفت گام مطابق با نگاره ۱ طی شد.

انتخاب شدند. در مورد گروه زوج‌های هر دو شاغل متعارض، اشباع داده‌ها پس از ۱۰ مصاحبه رخ داد که جهت حصول اطمینان، مصاحبه‌های این گروه نیز تا ۱۲ زوج تدویم یافت. ملاک‌های ورود به پژوهش برای زوج‌های هر دو شاغل دارای تعارض زناشویی، علاوه بر تشخیص تعارضات زناشویی، همان ملاک‌های زوجین دارای رضایت بوده و ملاک‌های خروج از مطالعه نیز داشتن هر گونه اختلال روانشناختی بر اساس علائم اولیه و تأیید روانشناس بالینی بود.

قابل ذکر است که میانگین سن مشارکت کنندگان در پژوهش برابر با ۳۹/۵۰ (۴۱/۱۷) در زوج‌های دارای رضایت و ۳۷/۸۴ در زوج‌های متعارض) بود. میانگین طول عمر زندگی زناشویی زوج‌های شرکت کننده ۱۳/۵۴ سال (۱۵/۰۸) سال در زوج‌های دارای رضایت و ۱۲ سال در زوج‌های متعارض) بود. از نظر مدرک تحصیلی در بین شرکت کنندگان، ۲/۰۸ درصد (۱ نفر) دارای تحصیلات حوزوی، ۱۴/۵۸ درصد (۷ نفر) دارای مدرک دیپلم، ۱۶/۶۷ درصد (۸ نفر) دارای مدرک فوق دیپلم، ۴۵/۸۴ درصد (۲۲ نفر) دارای مدرک لیسانس، ۱۶/۶۷ درصد (۸ نفر) دارای مدرک فوق لیسانس و ۴/۱۶ درصد (۲ نفر) نیز دارای مدرک دکتری بودند. میانگین تعداد فرزندان نیز در کل شرکت کنندگان، برابر با ۲ (۲/۰۸) در زوجین دارای رضایت و ۱/۹۲ در زوجین متعارض) بود.

برای سنجش رضایت زناشویی از فرم ۴۷ سؤالی پرسشنامه انریچ استفاده شد. هدف از ساخت این پرسشنامه تعیین حیطه‌های کاری، نقاط قوت زوجین و سنجش رضایت زناشویی بوده است. این فرم کوتاه همان ۱۲ خرده مقیاس فرم ۱۱۵ سؤالی را شامل می‌شود. حداقل و حداکثر نمره در این پرسشنامه بین ۴۷ و ۲۳۵ است. افرادی که در این پرسشنامه نمرات آنها زیر ۱۵۰ است، دارای میزانی از ناراضی زناشویی هستند؛ به عبارت دیگر، نمره‌ی برش ۱۵۰ برای تفکیک افراد دارای رضایت زناشویی از افراد با ناراضی زناشویی مشخص شده است. ضریب اعتبار فرم ۴۷ سؤالی بر روی یک گروه ۳۰ نفری، با استفاده از ضریب آلفا محاسبه گردید و ضریب اعتبار ۰/۹۵ به دست آمد. ضریب همبستگی پرسشنامه با مقیاس‌های رضایت خانوادگی از ۰/۴۱ تا ۰/۶۰ و با مقیاس‌های رضایت زندگی از ۰/۳۲ تا ۰/۴۱ است که نشانه‌ی روایی سازه آن است (۵).

برای سنجش تعارضات زناشویی نیز از پرسشنامه تعارضات زناشویی (MCQ) استفاده شد. این پرسشنامه یک ابزار ۵۴ سؤالی است که برای سنجش تعارضات زن و شوهری و برخی ابعاد اصلی آن ساخته شده است. در این پرسشنامه کسانی که نمره خام آنها در دامنه ۷۹ تا ۱۴۹ قرار گیرد، دارای روابط زناشویی بهنجار هستند و کسانی که نمره خام

نگاره ۱: مراحل هفت‌گانه تحلیل داده‌های کیفی

یافته‌ها

پس از تحلیل محتوی مصاحبه‌های انجام گرفته با ۱۲ زوج هر دو شاغل دارای رضایت زناشویی و ۱۲ زوج هر دو شاغل دارای تعارضات زناشویی و بعد از کدگذاری و دسته‌بندی مفاهیم اولیه، ۲ درون مایه اصلی شامل آفت‌های اعتقادی-اخلاقی^۷ و ثمره‌های اعتقادی-اخلاقی^۸ از تجارب زیسته‌ی آنان در زمینه‌ی نگرش‌ها و کنش‌های اعتقادی-اخلاقی مؤثر بر زندگی زناشویی استخراج شد. فهرست درون مایه‌های اصلی و فرعی کشف شده و نمونه بیانات زوجین شرکت کننده در جدول ۱ آمده است.

برای عملیات ذکر شده، پژوهشگران از نرم افزار MAXQDA12 نیز بهره گرفتند. به منظور صحت و اعتبار داده‌های پژوهشی از چهار شاخص اعتبار گوپا و لینکلن (۱۶)؛ قابلیت اعتبار، قابلیت تصدیق، قابلیت اطمینان و کفایت و قابلیت تعمیم و انتقال استفاده شد. متون مصاحبه‌ها جهت بررسی دقیق‌تر و کدگذاری به یک متخصص پژوهش کیفی نیز داده شد. از فرد متخصص مذکور درخواست شد، او نیز کدگذاری را در نرم‌افزار MAXQDA12 انجام دهد. میزان توافق کدگذاران که هر دو از نرم‌افزار نام برده استفاده نمودند، مناسب، قابل توجه و تضمین کننده دیگری برای نشان دادن اطمینان و کفایت داده‌ها بود (۸۰٪).

جدول ۱: درون مایه‌های اصلی و فرعی نگرش‌ها و کنش‌های اعتقادی-اخلاقی مؤثر بر زندگی زناشویی زوج‌های هر دو شاغل

درون مایه اصلی	درون مایه فرعی	مفاهیم اولیه (نمونه بیانات شرکت کنندگان)
آفت‌های اعتقادی-اخلاقی	آفت‌های اعتقادی	سوء استفاده از احادیث و روایات دینی «میگه شرع اینو میگه من مسئولیتی ندارم کارهای خونه رو انجام بدم، تا حالا هم اگه انجامشون دادم وظیفه‌ام نبوده ... دین مون جامع و کامله ولی نه اینکه زن و مرد اونو چماق کنن و تو سر همدیگه بزَنَنش».
	آفت‌های اعتقادی-اخلاقی	نومیدی مرتبط با آینده «واسه رهن خونه سیزده میلیون جور کردم بهش میگم دو میلیون بقیه رو جور کن برگشته میگه از کجا جور کنم هر چی فکر میکنم هیچی ندارم بهش دلخوش باشم، نه امیدی به این زندگی دارم نه به شوهرم».
آفت‌های اخلاقی	آفت‌های اعتقادی-اخلاقی	خودشیفتگی (توجه زیاد به خود) «خودشو خیلی قبول داره ... خیلی من منم میکنه، خونه من حقوق من
	آفت‌های اعتقادی-اخلاقی	عدم تعهد «قبلیش معازه داشت ولی کُلّی چک برگشتی و بدهی بالا آورد تعطیلش کرد ... خونه‌ام که میاد کاری به هیچی نداره، نه خونه نه بچه براش مهم نیست، اینگار نه اینگار اونم مسئولیتی داره»
	آفت‌های اعتقادی-اخلاقی	قدرنشناسی «کل روز ۴ ساعت میخوابم زحمتای من اصلا به چشمش نمیاد که بهترین سال‌های زندگیمو رفتم سرکار و پولمو ریختم به پاش».
	آفت‌های اعتقادی-اخلاقی	تغافل از همسر «جوری رفتار میکنه اینگار که من نیستم و فقط خودش هست و بچه هاش، از خرم‌آباد [محل کارم] که میام خودم باید غلامو بیارم گرم کنم، یه دفته نشده یه سفره‌ای برام بنوازه»
	آفت‌های اعتقادی-اخلاقی	نداشتن گذشت (بخشش) «هیچوقت نمیبخشمش ... زندگی و آرزو هامو نابود کرد. الانم بخاطر بچه و بخاطر آبروی خانواده‌ام باهاش موندم»
آفت‌های اعتقادی-اخلاقی	نداشتن صبر «فوق العاده کم صبر و کم طاقته تا پاش میذاره تو خونه غذا میخواد، نمیتونه یه کم تحمل کنه. نمیگه منم آدمم از صبح خیاطی بودم»	
آفت‌های اعتقادی-اخلاقی	دروغ‌گویی «شوهرم هر چی حقوق میگیره اصلاً نمیدونم چی میشه. دیروز فهمیدم یه میلیون از حقوقشو انتقال داده واسه داداشش. بخدا دارم دق میکنم اینهمه زحمت میکشم به بارم تشکر نکرده هیچ تازه بهم دروغم میگه»	

	پنهان‌کاری «راجع به حقوقم هیچ وقت راستشو نگفتم چقدر حقوق میگیرم الان نزدیکه هشت ساله از ازدواجمون میگذره هنوزم نمیدونه».	
	عدم پایبندی به قول و قرار «قول داد که یک در میون قسط‌هاشو پرداخت کنه الان زده زیرش میگه ماشین مال من نیست میگه خودت برو قسط شو بده. اگه از اول قول نمیداد نمبرفتم زیر بار این قسط سنگین».	
نمره‌های اعتقادی	توجه به آموزه‌های دینی و بهره‌گیری از تعالیم اسلامی «خوب که محتوی دینی خودمونو مرور کنیم واسه این جور زندگی نقشه‌ی راه مشخص کرده مثلاً از نظر اسلام انجام کارهای منزل وظیفه زن نیست ولی در عوض به این کار به دید محبت نگاه کرده توی همه جای دینمون اومده که زن و شوهر کارها رو با هم انجام بدن»	نمره‌های اعتقادی-اخلاقی
	توکل به هنگام دشواری‌ها «تو این نوع زندگی واقعاً فشار مضاعفی به زن میاد. بعضی وقتا که خسته میشم و فشار کار و خانواده و بچه‌ها روم زیاده توکل میکنم به خدا، واقعاً بعدشم احساس آرامش میکنم یقین دارم خدا کمکمون میکنه».	
نمره‌های اخلاقی	صداقت «روز اول بهش گفتم صداقت برام خیلی مهمه... سعی کردم حتی به دروغم بهش نگم حتی ممکنه چیزی پیش اومده با اینکه میدونستم مشکلی پیش بیاد ولی بهش گفتم».	نمره‌های اخلاقی
	قدردانی «با این که میدونم حقوقم خیلی ناچیزه ولی شوهرم خدایش همیشه میگه اگه حقوق تو نبود ممکن نبود خونه بخریم و این سختی‌ها رو رد کنیم، اینو که میگه تموم اون روز حس خوبی دارم».	
نمره‌های اخلاقی	مسئولیت‌پذیری «منم وام گرفتم ولی خانم طلاهاشو فروخت تا تونستیم خونه بخریم»	نمره‌های اخلاقی
	اعتماد دوجانبه «اوائل از نظر مالی به همدیگه اعتماد نداشتیم، بیشترشم بخاطر همکاران محل کار خانم بود که تحریکش میکردن ولی به مرور زمان وقتی همدیگه رو بیشتر شناختیم تونستیم از هر نظر بخصوص مسائل مالی و کاری بهم اعتماد کنیم ... به نظرم تا زمان نگذره و طرفین خودشونو نشون ندن این اعتماد به دست نیاد».	
نمره‌های اخلاقی	فداکاری متقابل «گاهی وقتا از شدت کار و خستگی، پشیمون میشی که شاغلی! چون همه؛ شوهر و بچه و اداره ازت انتظار دارن، لازمه به خودت فکر کنی و از خواسته‌هاات بگذری، کلاً هر کدوم نیاز مالی یا هر نیازی دیگه‌ای داشته باشه، طرف مقابل هر چی داشته باشه مضایقه نمیکنه».	نمره‌های اخلاقی
	تعهد «از خودش مایه میذاره واسه خانواده. یادم نمیره تو سختی‌ها همیشه کنارم بوده، اون وقتایی که هنوز تو محل کارم رسمی نشده بودم و چند وقت بیکار بودم تموم مخارج خونه رو دوش خانم بود».	
	صبر «توی زندگی زوج هر دو شاغل باید آستانه تحمل دو طرف بالا باشه. بعد نوزده سال مسائل برای من و شوهرم کاملاً جا افتاده مشکلاتو بیشتر و بهتر درک میکنیم سعی کردیم با صبر، ظرفیت خودمونو ببریم بالا»	

بحث

زندگی زناشویی به وسیله اشتغال همزمان زوجین دستخوش تغییراتی شده و مشکلات خاصی را برای خانواده و به خصوص زن و شوهر به وجود می‌آورد. یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار در رابطه‌ی زوجین، عوامل اعتقادی و اخلاقی است. در هر عرصه‌ای که انسان دست به رفتار و فعالیت می‌زند، بدون تردید ارزش‌های اعتقادی و اخلاقی سهم قابل توجهی را در جهت‌دهی رفتار وی ایفا می‌کنند. از نگاه دیگر، هرگاه انسان در عرصه رفتار با تصمیم‌گیری مواجه می‌شود، معیارها و ارزش‌های اعتقادی و اخلاقی می‌توانند تکیه‌گاه‌های نیرومندی برای تصمیمات نهایی اتخاذ شده باشند (۱۷). پژوهش کیفی حاضر به بررسی تجارب زیسته زوج‌های هر دو شاغل از نگرش‌ها و کنش‌های اعتقادی-اخلاقی مؤثر بر زندگی زناشویی پرداخت. تحلیل تجارب زیسته زوج‌های مشارکت‌کننده منجر به شناسایی ۲ درون مایه اصلی آفت‌های اعتقادی-اخلاقی (با درون مایه‌های فرعی: آفت‌های اعتقادی و

آفت‌های اخلاقی) و نمره‌های اعتقادی-اخلاقی (با درون مایه‌های فرعی: نمره‌های اعتقادی و نمره‌های اخلاقی) شد. زوجین هر دو شاغل مورد بررسی اگرچه به شکل نظری قادر به صورت بندی روشن نظام اعتقادی-اخلاقی حاکم بر ذهن‌شان نبودند، اما در جای جای گفته‌هایشان می‌توان ردپای گزاره‌های اعتقادی و اخلاقی را مشاهده کرد که نگرش‌ها و رفتار آنان را در چارچوب خانواده و زندگی زناشویی هدایت می‌کرد. این دیدگاه اعتقادی-اخلاقی بر تصورات آنان از رابطه‌ی مطلوب اثر گذاشته و در کشاکش دائمی با دیگر عوامل اثرگذار، از جمله اشتغال، فرهنگ و مذهب، ایجاد برآیندی متعادل از آنها را جستجو می‌کند. چنین دیدگاهی می‌تواند بر انتخاب راهبردهای حل تعارض از سوی زوج و هم بر میزان مؤثر بودن آنها تأثیر بگذارد. شواهد پژوهشی (۱۸) نشان می‌دهد پایبندی به ارزش‌های اخلاقی زمینه رفتارهای منصفانه را فراهم می‌کند که خود این امر ترغیب‌کننده‌ی بهبود عملکرد زوجین باشد. بیانات زوجین هر دو شاغل متعارض نشان داد که اختلاف اعتقادی می‌تواند عامل مهمی در شروع

یا تداوم تعارضات زوجی باشد. نتایج یک پژوهش مرتبط (۱۹) نشان داد اگر سیستم اعتقادی زوج با هم بسیار متفاوت باشد، امکان بروز تعارضات زناشویی بسیار زیاد است. آفت‌های بیان شده توسط زوجین شاغل دارای تعارض برگرفته از شاخصه‌های مذهبی بودند. در این مورد صاحب‌نظران معتقدند مذهب شامل رهنمودهایی برای زندگی و ارایه دهنده‌ی سامانه‌ی باورها و ارزش‌ها است که می‌توانند بر زندگی زناشویی و رضایت یا تعارض ناشی از آن تأثیر بگذارند (۲۰). در تأیید نقش آفت‌های اعتقادی - اخلاقی در بروز تعارضات زناشویی، یافته‌های پژوهشی نشان دادند که اعتقادات مذهبی و اخلاقی عمدتاً با تعهد اخلاقی^۹ زوجین، همستگی بالایی دارد و به نظر می‌رسد که این اعتقادات از طریق فراهم سازی حمایت مذهبی باعث تقویت و تحکیم تعهد اخلاقی زوجین در ازدواج می‌شوند (۲۱). مطالعه مشابه دیگری نیز نشان داد اعتقادات مذهبی و باورهای اخلاقی، اثر بالقوه‌ای بر روی مدیریت خشم در وقایع استرس‌زای زندگی مشترک و تعارضات زناشویی دارند. فقدان این اعتقادات و باورها، می‌تواند با گسست تعهد و تخریب صمیمیت زناشویی، زمینه را برای بروز آشفتگی‌های زناشویی میان زوجین هر دو شاغل فراهم کند (۲۲).

یکی دیگر از آفت‌های اخلاقی مستخرج شده در مطالعه حاضر که توسط زوجین متعارض بیان شد، پنهان‌کاری^{۱۰} بود. این موضوع به دلیل نداشتن مرز مشخص، باعث ایجاد اختلاف در روابط میان زوجین می‌شود. در تأیید این یافته، نتایج یک پژوهش مرتبط نشان داد، مهم‌ترین پیامدهای منفی حاصل از پنهان‌کاری نابه‌جا در زندگی زناشویی، شامل بدگمانی و سوظن، آسیب‌رساندن به همسر، اثرگذاری منفی بر دیگران و سستی روابط زناشویی است. سستی روابط زناشویی حاصل از پنهان‌کاری نابه‌جا به سردی روابط عاطفی و جنسی میان زوجین منجر می‌شود (۲۳).

درون مایه اصلی کشف شده از تجارب زیسته زوجین هر دو شاغل دارای رضایت، ثمره‌های اعتقادی - اخلاقی بود. مشارکت‌کنندگان در مضمون فرعی ثمره های اعتقادی به دو مفهوم، توجه به آموزه‌های دینی و بهره‌گیری از تعالیم اسلامی و توکل به هنگام دشواری‌ها اشاره کردند. در تبیین این یافته می‌توان گفت سیستم اعتقادی زوجین^{۱۱} و تشابهات و تفاوت‌های باورها و ارزش‌های آنها در این زمینه می‌تواند عاملی مؤثر بر رضایت زناشویی باشد. عوامل اعتقادی یک عامل جهانی در مورد افزایش رضایت زناشویی است که در مطالعات به آن اشاره شده است (۲۴). بر اساس آموزه‌های دینی، یکی از مهم‌ترین مسائلی که زمینه آرامش و رضایت از زندگی زناشویی را فراهم می‌سازد، باورها و عقاید مذهبی و عمل بر اساس آنها در زندگی زناشویی است. عوامل اعتقادی همچنین می‌تواند منجر به تقویت اراده و صبر شده و از زوج در برابر آسیب‌های زناشویی محافظت کند (۲۵). برخی از زوج‌های دارای رضایت در روایات خود از رضایت زناشویی به محتوی دینی و زندگی اتمه به عنوان الگو و نقشه راه اشاره کردند که به ابعدادی از این نوع سبک زندگی مانند مشارکت در امور خانه پرداخته‌اند. این زوجین بر این باور بودند که این الگوگیری آنها را برای تطابق با این نوع زندگی

و کسب رضایت بیشتر کمک کرده است. صاحب‌نظران در این زمینه معتقدند، باور به اعتقادات دینی و سفارش‌های مذهبی، نقش تعدیل‌کننده‌ای برای آرامش و رضایت زوجی دارد (۲۶). توکل نیز به عنوان یک عامل مؤثر باعث می‌شود زوج هر دو شاغل که با چالش‌های زیادی در زندگی خانوادگی و شغلی مواجه‌اند خود را به وقت دشواری‌ها تنها ندیده و با اتصال به خداوند متعال، آرام خود را تسکین دهند. در پژوهشی روی زوج‌های مسلمان نشان داده شد که خداوند در زندگی این زوجین بسیار برجسته بوده و گاهی نقش ضلع سوم را در زندگی آنان ایفا می‌کند (۲۷). نتایج این درون مایه از نظر تأثیر عوامل اعتقادی و آموزه‌های دینی بر رضایت زناشویی با یافته‌های حاصل از پژوهش‌های مشابه (۲۴، ۲۸ و ۲۹) و از نظر توکل با نتایج مطالعات مرتبط (۹، ۲۷ و ۳۰) همسو است. در درون مایه فرعی ثمره‌های اخلاقی نیز زوج‌های دارای رضایت به مفاهیم مهمی همچون صداقت^{۱۲}، ق‌دردانی^{۱۳}، تعهد و صبوری^{۱۴} به عنوان نگرش‌ها و کنش‌های اخلاقی زمینه‌ساز رضایت زناشویی اشاره کردند. محققان (۳۱) صداقت را به عنوان یکی از راهبردهای ارتباطی سازنده که پیش‌بینی‌کننده رضایت و ثبات زناشویی است، گزارش کرده‌اند. زوجینی که از فضیلت صداقت برخوردارند با ابراز خود به شیوه‌ای واقعی و پذیرش مسئولیت احساسات و اعمال خود، ضمن کمک به خودکوشدگی و اعتماد زوجی، صمیمیت و رضایت زناشویی را میان خود ترقی می‌دهند (۳۲). ق‌دردانی نیز یک فضیلت اخلاقی محسوب می‌شود و به عنوان یک فشارسنج اخلاقی نتیجه این ادراک است که فرد مقابل دارای انگیزه‌های نوع دوستانه است و به عنوان یک انگیزه‌ی اخلاقی می‌تواند رفتارهای بین فردی منفی را محدود ساخته و به افزایش پاسخ‌های مثبت از طرف مقابل کمک نماید (۳۳). یکی دیگر از عوامل اخلاقی مهم در استواری زندگی زناشویی که در مطالعه حاضر استخراج شد، تعهد است. افکار و اعمالی را برمی‌انگیزد که با ارتباط مؤثر، شادی بیشتر و رفتار سازنده در زمان مشکلات رابطه دارد که رضایت زناشویی نتیجه آن است (۳۴) و (۳۵). منظور از صبوری نیز تحمل رنج‌ها و سختی‌ها در طول زندگی زناشویی برای رسیدن به رضایت زناشویی است. بیانات مکرر از زوج‌های هر دو شاغل دارای رضایت در این مطالعه نشان داد که آنان در آغاز زندگی مشترک به علت ناآشنایی و گذر از چالش‌های اولیه، تنش‌های زوجی را تجربه کرده‌اند ولی با صبر کردن بر سختی‌ها و کسب تجربه لازم توانسته‌اند درک متقابل و سپس رضایت زناشویی را ارتقا دهند. در تأیید یافته فوق، نتایج یک مطالعه مرتبط (۳۶) نشان داد که تمام مؤلفه‌های صبر (متعالی شدن، شکیبایی، رضایت، استقامت و درنگ) توانایی پیش‌بینی رضایت زناشویی را دارند. در تصدیق مفهوم اعتماد دو جانبه^{۱۵} نیز که از مفاهیم مهم مستخرج از گفته‌های زوجین دارای رضایت بود، نتایج پژوهشی مشابه (۳۷) نشان داد، شرط اصلی نزدیک شدن همسران به یکدیگر، اعتماد متقابل است که حفظ آن به پذیرفته شدن و احترام آنها به یکدیگر می‌افزاید. پذیرش مسائل خصوصی زناشویی مانند علائق، ترس‌ها، امید و دل‌بستگی به اعتماد متقابل نیاز دارد. جلب اعتماد، از سوظن و آشفتگی ذهنی همسران پیشگیری کرده

شکل گرفته و نیازها و انتظارات آنان را از رابطه‌ی زناشویی و رضایت و تعارضات ناشی از آن را متأثر می‌سازد.

ملاحظه‌های اخلاقی

در مطالعه حاضر، اصول اخلاق پژوهشی شامل کسب رضایت آگاهانه از زوج‌های مشارکت‌کننده و گرفتن رضایت‌نامه کتبی از آنان، رازداری (بیان نقل قول‌ها بدون ذکر نام در گزارش پژوهشی) و حق انصراف برای شرکت‌کنندگان، رعایت شده است.

واژه نامه

1. Dual-career couples	زوج‌های هر دو شاغل
2. Belief actions and attitudes	کنش‌ها و نگرش‌های اعتقادی
3. Ethical actions and attitudes	کنش‌ها و نگرش‌های اخلاقی
4. Ethikos	اخلاقیات
5. Ethical behavior	رفتار اخلاقی
6. Belief and ethical values	ارزش‌های اعتقادی و اخلاقی
7. Belief-ethical plagues	آفت‌های اعتقادی-اخلاقی
8. belief-ethical results	نمره‌های اعتقادی-اخلاقی
9. Ethical commitment	تعهد اخلاقی
10. Secrecy	پنهان‌کاری
11. Belief system of couples	سیستم اعتقادی زوجین
12. Secrecy	پنهان‌کاری
13. Appreciation	قدردانی
14. Patience	صبر
15. Mutual trust	اعتماد دو جانبه

References

- Tiwari A. (2016). Dual career couples and their work life balance. *International Journal of Human Resource & Industrial Research*; 3(3): 49-55.
- Berlato H, Corrêa KF. (2017). A reformulation of the dual career conceptual model for analysis in an organizational scope: Revealing new aspects. *BBR. Brazilian Business Review*; 14: 225-246.
- Byron K. (2005). A meta-analytic review of work-family conflict and its antecedents. *Journal of Vocational Behavior*; 67(2): 169-198.
- Panda KU. (2011). Role conflict, stress and dual career couples: an empirical analysis. *The Journal of Family Welfare*; 57(2): 72-88.
- Rahimi R, Bajestani HS, Farahbakhsh K, Asgari M. (2020). Qualitative search on lived experiences of career couples of satisfactions and marital conflicts: master and unmaster career couple. (In Persian).
- Chaboki O. (2016). An intergenerational study of the ethics and rights situation in marital interactions of married women in Tehran city. *Social Sciences*; 23(74): 149-176. (In Persian).
- Akhlaghi Amiri HA. (2019). Role and effect of ethics on religious opinions and beliefs from Islam point of view. *Theology Journal*; 5(9): 37-52. (In Persian).

و به افزایش سطح رضایت زناشویی زوجین کمک می‌کند. با توجه به این که پژوهش حاضر یکی از اولین مطالعات کیفی با موضوع عوامل اعتقادی-اخلاقی مؤثر در سبک زندگی زوج هر دو شاغل بود، کمبود منابع نظری و پژوهشی پیرامون موضوع مورد پژوهش از جمله محدودیت‌هایی بود که مقایسه نتایج به دست آمده را با دشواری روبرو می‌ساخت. محدودیت دیگر، تمرکز بر یک منطقه جغرافیایی خاص بود، هر چند تلاش شد تا با تنوع (سن، شغل، وضعیت اقتصادی-اجتماعی و زوجین) این محدودیت کمرنگ‌تر شود، اما پیشنهاد می‌شود پژوهش حاضر برای فاصله‌گیری از قیود فرهنگی در سایر مناطق جغرافیایی نیز اجرا شود. همچنین پیشنهاد می‌شود یافته‌های این مطالعه کیفی در قالب برنامه‌های آموزشی و پیشگیرانه در زوج درمانی و خانواده درمانی توسط مشاوران و درمانگرانی که با زوج‌های هر دو شاغل سر و کار دارند، مورد استفاده قرار گیرد.

نتیجه‌گیری

سبک زندگی زوج هر دو شاغل، به عنوان یکی از سبک‌های رایج زناشویی در عصر حاضر روز به روز در حال گسترش است. در ایران نیز این نوع زوجین در حال ازدیاد هستند (۳۸). بنا به گزارش بانک مرکزی تا سال ۱۳۹۶، ۱۴ درصد از زوجین در خانواده‌های شهری ایران (حدود ۶۷۸ هزار خانواده) هر دو شغله بوده‌اند. با مطالعه بیانات مصاحبه‌شوندگان و نیز با تکیه بر بازتفسیر پژوهشگران می‌توان چارچوب اعتقادی-اخلاقی نسبتاً مشابهی را در میان افراد نمونه (هم زوجین دارای رضایت و هم زوج‌های متعارض) متصور شد. به نظر می‌رسد این چارچوب اعتقادی-اخلاقی در فضای ناخودآگاه ذهنی آنها

- Khayek H, Tabrizi M. (2009). Marital satisfaction through moral attitude and action (emphasis on woman society). *Social Sciences*; 16(46): 187-228. (In Persian).
- Khojasteh Mehr R, Mohammadi R. (2021). The experience of happiness in enduring marriages: A qualitative study. *Journal of family psychology*; 3(2): 59-70. (In Persian).
- Moradi R, Maleki Y, Alipour Abdoli SH. (2021). Analyzing the moral conditions of society for the role of women. *Ethics in Science and Technology*; 16 (3): 3-13. (In Persian).
- Masoudinia Z, Bankipoorfarid AH, Gholizadeh A. (2015). Qualitative study of the experiences of divorced men and women of cultural factors inducement divorce. *Journal of Applied Sociology*; 26(1): 39-64. (In Persian).
- Morgan D L, Ataie J, Carder P, Hoffman K. (2013). Introducing dyadic interviews as a method for collecting qualitative data. *Qualitative Health Research*; 23(9): 1276-1284.
- Sanaei B. (2017). Family and marriage scales. 1st ed. Tehran: Besat Publications. (In Persian).
- Seidman I. (2006). Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences. UK: Teachers College Press.
- Diekmann N, Allen D, Tanner C. (1989). A hermeneutic analysis of the NLN criteria for the appraisal

- of baccalaureate programs. The NLN criteria for appraisal of baccalaureate programs. *Critical Hermeneutic Analysis*; 4: 11-34.
16. Polit DF, Beck CT. (2004). *Nursing research: Principles and methods*. 1st ed. UK: Lippincott Williams & Wilkins.
  17. Guba EG, Lincoln YS. (1989). *Fourth generation evaluation*. 1st ed. USA: Sage.
  18. Seifi Ghozlu SJ, Hamidi O, Sharifi G, Khalili S. (2015). Investigating of effectiveness of life skills training on marital satisfaction. *Family Counseling and Psychotherapy*; 5(1): 116-130. (In Persian).
  19. Qayyumi Bidhendi AD, Etamad AhariE, A. (2020). Effective factors on educating ethics in schools. *Ethics in Science and Technology*; 14: 142-151. (In Persian).
  20. Fatima M, Ajmal M A. (2012). Happy marriage: A qualitative study. *Pakistan Journal of Social and Clinical Psychology*; 9(2): 37-42.
  21. Hünler OS, Gençöz T. (2005). The effect of religiousness on marital satisfaction: Testing the mediator role of marital problem solving between religiousness and marital satisfaction relationship. *Contemporary Family Therapy*; 27(1): 123-136.
  22. Johnson MP, Caughlin JP, Huston TL. (1999). The tripartite nature of marital commitment: Personal, moral, and structural reasons to stay married. *Journal of Marriage and the Family*; 3: 160-177.
  23. Marsh R, Dallos R. (2001). Roman Catholic couples: Wrath and religion. *Family Process*; 40(3): 343-360.
  24. Moridian H. (2018). The unhappy consequences of undue stealth in a conjugal life. *Journal of Lifestyle*; 3(2): 45-59. (In Persian).
  25. Mahoney A. (2010). Religion in families 1999–2009: A relational spirituality framework. *Journal of Marriage and Family*; 72(4): 805-827.
  26. Panaghi L, Mohammadi AZ, Bagherian F, Pakdaman S, Ahmadabadi Z, Mohammadi S. (2016). Exploring health models of iranian family: a qualitative study. *Journal of Family Research*; 12(2): 179-196. (In Persian).
  27. Dixon DC. (2013). *Christian spirituality and marital health: A phenomenological study of long-term marriages*. USA: Liberty University.
  28. Alghafli Z, Hatch T, Marks L. (2014). Religion and relationships in Muslim families: A qualitative examination of devout married Muslim couples. *Religions*; 5(3): 814-833.
  29. Pirsaghi F, Zaharakar K, Kiamanesh A, Mohsenzadeh F, Hasani J. (2017). The indices of effective marital relationship: A Qualitative Study. *J Appl Couns*; 7(1): 1-26. (In Persian).
  30. Rajabi G, Kaveh-Farsani Z, Amanelahi A, Khojasteh-Mehr R. (2020). Identifying the components of marital relationship: A qualitative study. *Journal of Qualitative Research in Health Sciences*; 7(2): 172-187. (In Persian).
  31. Derakhsh A, Aslani K, Korae A. (2019). Formulation of successful marriage model: A qualitative study. *Women Studies*; 10(27): 73-97. (In Persian).
  32. Baxter LA, Dindia K. (1990). Marital partners' perceptions of marital maintenance strategies. *Journal of Social and Personal Relationships*; 7(2): 187-208.
  33. Mousavi SF. (2018). The role of marital virtue components in predicting happiness and marital satisfaction of married men and women in Tehran City. *Women's Studies Sociological and Psychological*; 16(3): 159-179. (In Persian).
  34. Pour Seyed SM, Khormaei F, Sheykholeslami R, Fouladchang M. (2021). Relationship between personality traits & gratitude as a moral virtue: mediating role of academic stress & self-efficacy. *Ethics in Science and Technology*; 16 (3): 41-50. (In Persian).
  35. Stanley S. (2005). *The power of commitment: A guide to active, lifelong love*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
  36. Masters A. (2008). Marriage, commitment and divorce in a matching model with differential aging. *Review of Economic Dynamics*; 11(3): 614-628.
  37. Khormaei F, Farmani A, Yazdani F. (2017). Predicting self-control on the basis of patience and its components among high school students. *Practice in Clinical Psychology*; 5(1): 11-16. (In Persian).
  38. Moridian H, Diba H. (2018). An ethical study of concealment in marital relationships with an islamic approach. *Research Quarterly in Islamic Ethics*; 11(39): 89-106. (In Persian).